
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 341.231.145

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.37>

К. В. Громовенко

кандидат юридичних наук, ректор
Міжнародного гуманітарного університету

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВИЩУ ОСВІТУ

У статті висвітлено поточний розвиток міжнародного забезпечення права на вищу освіту як в рамках формування сучасного міжнародного права прав людини так й у форматі розвитку механізмів міждержавної співпраці та діяльності міжнародних організацій. Висвітлені відображені у міжнародних стандартах умови та процедури реалізації права на вищу освіту, що здійснюються в рамках регіональних та універсальних правових механізмів.

Автором досліджене актуальні аспекти Статуту Організації Об'єднаних Націй з Освіти, Культури та Науки 1945 р., Загальної декларації прав людини 1948 р., Конвенції проти дискримінації у сфері освіти 1960 р., Міжнародного пакту з економічних, соціальних та культурних прав 1966 р., Конвенції про права дитини 1989 р., Конвенції про визнання кваліфікацій щодо вищої освіти у європейському регіоні 1997 р., Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти 2019 р. Також досліджена особлива роль Загального коментарю № 13 Комітету з економічних, соціальних та культурних прав «Право на освіту (стаття 13 Пакту)».

У статті досліджене поточну практику Європейської комісії з прав людини, відображену у рішеннях по справах «X. v. the United Kingdom» 1975 р., «Foreign Students v. the United Kingdom» 1977 р., «Halina Glazewska v. Sweden» 1985 р. Автор порівняв ці рішення з відповідною практикою Європейського суду з прав людини у справах «Relating to Certain Aspects of the Laws on the Use of Languages in Education in Belgium v. Belgium» 1968 р., «Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark» 1976 р., «Leyla Şahin v. Turkey» 2005 р., «Tarantino and others v. Italy» 2013 р. У статті досліджене у порівняльному вимірі міжнародні правові механізми у сфері вищої, професійної та технічної освіти, аспекти рівного доступу до вищої освіти для усіх на основі здібностей кожного.

Ключові слова: академічні свободи, вища освіта, освітня співпраця, право на вищу освіту, протидія дискримінації.

Еволюція стану міжнародного нормативного забезпечення відносин у сфері вищої освіти залишається виключно важливим питанням для наукового аналізу та пошуку, зокрема в рамках вітчизняної правової доктрини. За таких умов якісний науковий аналіз не може бути повним без поглибленого дослідження процесів забезпечення у рамках міжнародних освітніх стандарті власне права особи на вищу

освіту. Становлення у ХХ-ХХІ ст. системи конвенцій, резолютивних актів та двосторонніх угод у цій сфері, з'явлення специфічних механізмів міжуніверситетської співпраці призвело до нової наднаціональної правової реальності, яка безумовно вплинула на організацію відповідних процесів у сфері вищої освіти та прав людини. Таким чином дослідження зазначеної проблематики має безумовну актуальність.

Отже метою цієї статті варто визнати визначення характеру реалізації права на

вищу освіту у форматі сучасних міжнародно-правових стандартів здійснення такої освіти. Для її досягнення необхідно вирішити наукові завдання аналізу та порівняння змісту відповідних джерел у договірній та резолютивній практиці держав та міжнародних організацій, змісту їх відображення у правозастосовній міжнародній практиці. У рамках діяльності вітчизняних науковців питанням розвитку джерел та механізмів права на освіту займалися такі вітчизняні автори як Б.В. Бабін, М.В. Буроменській, В.Г. Буткевич, О.О. Грінченко, А.І. Дмитрієв, В.В. Мицик тощо, водночас питання відповідних міжнародних механізмів сучасності у їх працях практично не підіймалися.

Також згідно з п. «b» та п. «с» ст. 55 Статуту ООН організація має сприяти міжнародному культурному та освітньому співробітництву, загальній повазі та дотриманню прав і основоположних свобод людини; метою цих заходів визначене утворення умов стабільності та добробуту, необхідних для мирних та дружніх відносин між націями на підґрунті поваги до принципу рівноправ'я та самовизначення народів [21].

Зазначені аспекти регламентовані й у Статуті Організації Об'єднаних Націй з Освіти, Науки та Культури (ЮНЕСКО), схваленому в Лондоні 16 листопада 1945 р. Зокрема, визначена у ч. 1 ст. 1 Статуту ЮНЕСКО мета цієї організації подібна приписам ст. 55 Статуту ООН та ставить завдання сприяння укріпленню мира та безпеки шляхом розширення співробітництва народів через освіту, науку та культуру в інтересах забезпечення справедливості, верховенства права та поваги до прав та основоположних свобод людини. За п. «b» ч. 1 ст. 1 Статуту ЮНЕСКО організація має надавати свіжий імпульс розвитку масової освіти та поширенню культури, зокрема через інституціоналізацію співробітництва між народами в цілях поступового здійснення ідеалу доступності освіти для всіх, незалежно від раси, статі чи будь-яких соціально-економічних відмінностей [2].

За ст. 26 Загальної декларації прав людини 1948 р. кожна людина має право на освіту, освіта повинна бути безоплат-

ною, хоча б на початковому та загальному рівнях; технічна і професійна освіта має бути загальнодоступною, а вища освіта – бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного (англ. «equally accessible to all on the basis of merit»). При цьому освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи та збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта також повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами та має сприяти діяльності ООН з підтримання миру. Крім того, за ч. 3 ст. 26 Декларації, батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх дітей [17]. Додамо, що Конвенція проти дискримінації в освіті від 14 грудня 1960 р., підготовлена та підписана в рамках діяльності ЮНЕСКО, під категорією освіти визначає «всі типи та ступені освіти, включно з доступом до освіти, рівнем та якістю навчання, а також умови, в яких воно ведеться» [3].

Водночас наріжним міжнародним універсальним актом, що закріпив право на освіту, слід вважати Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. Відповідна ст. 13 Пакту у своїй ч. 1 відображає вищенаведену формулу права на освіту Декларації 1948 р., а у ч. 2 ст. 13 розширює відповідні міжнародно-правові гарантії. Додамо, що еволюцію приписів Декларації 1948 р. у сфері освіти, зокрема через Конвенцію 1960 р. та Пакт 1966 р., визнають й сучасні науковці, які водночас підкреслюють й важливість роботи конвенційних комітетів ООН для розвитку цих приписів [13, р. 135-139]. Так, нормою ст. 13 Пакту передбачено, що:

– базова освіта в її різних формах, включаючи технічну та професійну додаткову (англ. «technical and vocational secondary education»), має бути відкритою та доступною (англ. «available and accessible») для всіх шляхом вжиття всіх доцільних заходів, зокрема поступового запровадження безплатної освіти;

– вища освіта повинна бути зроблена однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

– має активно проводитися розвиток системи навчальних закладів усіх ступенів, повинна бути встановлена адекватна система стипендій (англ. «adequate fellowship system») та постійно поліпшуватися матеріальні умови для викладачів [9]; [1, р. 45].

Крім того, згідно з ч. 3, ч. 4 ст. 13 пакту держави мають обов'язок поважати свободу батьків та законних опікунів, вибрати для своїх дітей не тільки засновані публічною владою навчальні заклади, але й інші заклади, що відповідають мінімуму вимог до освіти, який встановлює чи затверджує держава, для забезпечення релігійної та моральної освіти своїх дітей відповідно до своїх власних переконань. Пакт не може застосовуватися для обмеження свободи осіб й установ засновувати та керувати закладами освіти, за умов дотримання такими закладами умов Пакту і мінімальних затверджених державою стандартів [10].

Отже, специфікою вказаних норм Пакту є неодноразове згадування про виключні повноваження держави щодо встановлення мінімальних освітніх стандартів, із певною невизначеністю, в якій мірі ці стандарти мають охоплювати вищу освіту, яку пакт виокремив від професійної та технічної. Також значення для системи вищої освіти становлять норми ст. 15 Пакту, за якими визнається право кожної людини на користування результатами наукового прогресу та їх практичного застосування, обов'язок держав поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності, визнання корисності заохочення та розвитку міжнародних контактів і співробітництва в науковій сфері [10].

Реалізацію приписів Пакту має контролювати Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН, якому повинні звітувати держави-учасниці. Також Комітет міг отримувати за Факультативним протоколом до Пакту індивідуальні скарги від жертв порушень (Україна до цього механізму не приєдналася). Комітет при цьому міг не лише вирішувати конкретні справи та досліджувати періодичні звіти держав, але й надавати загальні коментарі до Пакту, які ставали своєрідною

формою інтерпретації приписів цього універсального договору. У вимірі нашого дослідження особливу значущість має Загальний коментар № 13 «Право на освіту (стаття 13 Пакту)», наданий Комітетом у грудні 1999 р. [16].

Особливе значення для встановлення стандартів у сфері вищої освіти має й Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Її безперечна важливість зумовлена, зокрема, поширенням дії цієї угоди на «кожну людську істоту до досягнення вісімнадцятирічного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» (ст. 1). У ст. 28 цієї Конвенції відображено та дещо розвинуто приписи Декларації 1948 р. та Пакту 1966 р. щодо права на освіту, з «метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей». При цьому передбачається потреба забезпечення доступності вищої освіти для всіх на основі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів; забезпечення доступності інформації і матеріалів у галузі освіти та професійної підготовки для усіх учнів [5].

Також слід вказати на схвалення під спільною егідою Ради Європи та ЮНЕСКО у 1997 р. Конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні. У цій Конвенції, яка за класифікацією РЄ отримала № 165, у преамбулі визнано, що вища освіта слугує ключовим фактором розширення і розвитку знань, вона є винятково цінним культурним і науковим надбанням для кожного індивіда та для суспільства. Преамбула відзначає, що вища освіта відіграє життєво важливу роль у зміцненні миру, взаєморозумінні й терпимості та в створенні взаємної довіри між народами і країнами. Також преамбула Конвенції № 165 згадує про потребу розширення академічної мобільності, відзначає роль принципу автономії навчальних закладів та проголошує, що справедливе визнання кваліфікацій є ключовим елементом права на освіту, так само, як і обов'язком суспільства [4].

Втім, у XXI ст. ЮНЕСКО ініціювало та реалізувало оновлення регіональних конвенцій про визнання кваліфікацій та документів вищої освіти, не зупиняло

роботи над підготовкою та схваленням проекту універсальної конвенції із зазначених питань. Характерно, що в преамбулі Глобальної конвенції визнається значущість вищої освіти, що надається публічними та приватними установами, як публічного блага та водночас як публічної відповідальності, й наголошується на потребі підтримки та захисту принципів академічної свободи та автономії установ вищої освіти [7].

Глобальна конвенція у ст. 1 визначає вищу освіту як всі типи навчальних програм або наборів курсів навчання на післябазовому рівні, визнані компетентними органами та належні до системи вищої освіти. Так само ознаками вищого навчального закладу та програми вищої освіти конвенція визначала їх належність до системи вищої освіти та визнання уповноваженими органами. Таким чином, ці визначення Глобальної конвенції є певною мірою абстрактними [7].

Водночас діяльність РЄ щодо вищої освіти має й власний вимір, відображений у низці профільних конвенцій, ключовою з яких є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ЄКПЛ) та протоколи до неї. Зокрема, згідно зі ст. 2 Протоколу до ЄКПЛ від 20 березня 1952 р. нікому не може бути відмовлено у праві на освіту. Держава при виконанні будь-яких функцій, узятих нею на себе в галузі освіти і навчання, поважає право батьків забезпечувати таку освіту і навчання відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань [19]. Контроль за дотриманням державами РЄ відповідних конвенційних норм про освіту здійснює Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

У дослідженні М. М. Мацькевича констатується, що тлумачення ЄСПЛ формулювання ст. 2 Протоколу 1 ЄКПЛ містить три взаємопов'язані елементи. До них пропонується віднести у першу чергу тлумачення речення цієї ст. 2 про те, що держава не може нікому відмовити в праві на освіту, за яким «держава, що надала індивідам певні можливості для одержання освіти, не може перешкоджати їм користуватися цими можливостями». До другого елементу пропонується віднести друге речення ст. 2 Протоколу № 1, за яким за

державою визнається повноваження самій визначати обсяг і характер власної участі у забезпеченні права на освіту [20, с. 31].

Варто вказати на одне з перших рішень ЄСПЛ за ст. 2 Протоколу № 1, це так звана Бельгійська мовна справа 1968 р. (повна назва справа проти Бельгії «Про деякі аспекти законів про використання мов у процесі навчання в Бельгії»). У цьому провадженні франкомовні бельгійці, які мешкали у фламандській частині країни, оскаржили відмову виконавчої влади забезпечувати освітній процес. У цій справі ЄСПЛ розтлумачив норми ст. 2 Протоколу № 1 не як зобов'язання держави організовувати чи фінансувати систему освіти, яку від держави вимагає частина суспільства, а як обов'язок гарантувати особам, що знаходяться у відповідній юрисдикції, право користуватися наявними в країні засобами отримання освіти. Водночас право на доступ до навчальних закладів, що існують у цей час, було визначено ЄСПЛ лише як складова права на освіту, гарантованого ЄКПЛ. Адже особа також повинна отримати спроможність ефективно користуватися відповідними механізмами освіти та отримувати згідно з чинними національними нормами офіційне визнання здобутої освіти. Водночас у Бельгійській мовній справі ЄСПЛ визнав порушення ст. 2 Протоколу № 1, але виключно в сукупності зі ст. 14 Конвенції, оскільки доступ наявних в країні закладів освіти не був забезпечений кожному без будь-якої дискримінації за ознакою мови [14]; [20, с. 34].

У рішенні Європейської комісії з прав людини від 13 березня 1975 р. *X. v. the United Kingdom* за скаргою особи № 5962/72, яка відбувала покарання в тюрмі Великобританії, вказувалося, що ст. 2 Протоколу № 1 охоплює насамперед базову, а не вищу чи технічну освіту, та констатувалося, що відсутність можливості забезпечити в тюрмі технічну освіту не є порушенням ЄКПЛ [18]; [20, с. 35]. Важливим також вбачається рішення Європейської комісії з прав людини від 19 травня 1977 р. у справі *Foreign Students v. the United Kingdom*, в якій констатувалося, що держава не має спеціальних зобов'язань для забезпечення іноземним

громадянам права на вищу або спеціальну освіту. Європейською комісією відзначалося, що обмеження державою доступу до вищої освіти в цілому особам, які мають гарантовані можливості отримати базову освіту, не розглядається як порушення ст. 2 Протоколу № 1 [6]; [20, с. 35].

При цьому в рішенні 1976 р. *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark* ЄСПЛ відзначав роль освіти в демократичному суспільстві, відзначаючи серед іншого важливість забезпечення плюралізму освіти для демократії, при цьому Суд визнавав провідну роль у цих процесах державного навчання [11]; [20, с. 34]. Також важливим вбачається рішення Європейської комісії з прав людини від 10 жовтня 1985 р. у справі *Halina Glazewska v. Sweden* за заявою № 11655/85, в якому суд відхилив скаргу на порушення Швецією норм ст. 2 Протоколу № 1 та ст. 14 ЄКПЛ. Заявниця була шведською громадянкою польського походження та отримала в Польщі диплом лікаря за фахом офтальмологія, після чого з 1975 р. практикувала за фахом у Швеції. У лютому 1978 р. Рада щодо іноземного медичного персоналу Національної ради здоров'я та добробуту Швеції надала заявниці припис щодо потреби її визнання лікарем у Швеції, проходження періоду практики, складання іспитів та проходження курсу шведського медичного законодавства.

У жовтні 1980 р. зазначена Рада дійшла до висновку, що заявниця має такі істотні відмінності у власних медичних знаннях, що вона мусить пройти тривале та комплексне додаткове навчання для роботи за фахом лікаря у Швеції, а оскільки «такі освітні ресурси є недоступними», Рада визнала неможливим будь-яке працевлаштування заявниці у сфері медицини в Швеції. Оскарження заявником рішення Ради до уряду Швеції було відхилено у лютому 1981 р.; у серпні 1983 р. Національна рада здоров'я та добробуту Швеції відхилила запит заявниці щодо додаткового навчання за медичним фахом у Швеції, і скарги на це рішення було відхилено як Апеляційним адміністративним судом Стокгольма, так і Вищим адміністративним судом Швеції у 1985 р. [8].

Варто звернути особливу увагу на рішення Великої палати ЄСПЛ від

10 листопада 2005 р. у справі *Leyla Şahin v. Turkey* за заявою № 44774/98, в якій оскаржувалася заборона студенткам на носіння хіджабу (традиційної ісламської жіночої хустки) у Стамбульському університеті [12]. Зміст справи полягав у тому, що в лютому 1998 р. ректор Стамбульського університету видав директиву, згідно з якою студентки, що носять хіджаб, не допускалися на лекції, заняття і семінари. На той момент заявниця була студенткою медичного факультету університету, у березні 1998 р. її не допустили до письмового іспиту по одному з досліджуваних нею предметів через те, що вона була в хіджабі. Згодом, на тих же підставах, університетська адміністрація відмовила їй у записі на курс навчання, а також не допустила до різних лекцій і письмових іспитів, а медичний факультет виніс їй попередження за порушення правил університетського дрес-коду і відсторонив її на один семестр від занять за участь у несанкціонованому мітингу протесту проти директиви.

Студентка стала оскаржувати відповідні заборони в адміністративних судах, які відмовили їй по суті скарг за усталеною практикою, в межах якої Вищий адміністративний суд Туреччини протягом декількох років послідовно дотримувався позиції про те, що носіння хіджабу в університеті несумісне з фундаментальними принципами республіки. Водночас після початку розгляду справи в ЄСПЛ дисциплінарні стягнення щодо заявниці були зняті за амністією, а адміністрація Стамбульського університету «намагалася уникати недопущення студенток, що носять хіджаб, на заняття в університет, ведучи безперервний діалог з тими, кого зачіпала ця проблема, а також стежачи за тим, щоб в стінах університету був порядок» [12].

Визнаючи відсутність порушень як ст. 9 та ст. 14 ЄКПЛ, так і ст. 2 Протоколу № 1 до неї з боку Туреччини у справі *Leyla Şahin v. Turkey*, ЄСПЛ виходив з того, що положення про носіння хіджабу існувало в Стамбульському університеті як мінімум з 1994 р., тобто задовго до того, як заявниця туди поступила. У національному праві Туреччини існувала правова база, положення закону були доступні, а його

наслідки передбачувані. Тобто з моменту вступу до університету заявниця знала або могла знати, що на носіння хіджабу були накладені обмеження, і що ще до фактичної заборони їй могло бути відмовлено в доступі до лекцій та іспитів, за умови, що вона буде продовжувати носити хіджаб. ЄСПЛ також констатував, що дане втручання в право заявниці переслідувало законну мету захисту прав і свобод інших осіб, а також збереження громадського порядку, адже воно було засноване на принципі секуляризму, який не дозволяв державі віддавати перевагу певній релігії або вірі, захист яких міг би означати обмеження свободи релігії [12].

Оцінюючи дії адміністрації Стамбульського університету, ЄСПЛ у справі *Leyla Şahin v. Turkey* зазначив, що для студентів, що навчаються в університетах Туреччини та сповідують іслам, немає обмежень у праві вільно сповідувати віру з згідно поширеними формами ісламських звичаїв, але в межах обмежень, накладених в організаційно-освітніх цілях. Було враховано, що інші форми релігійного одягу також були заборонені адміністрацією Стамбульського університету. Зважаючи на це ЄСПЛ визнав, що держава не перевищила рівень допустимої свободи розсуду, та вказав, що втручання в права заявниці було, в принципі, виправданим і пропорційним переслідуваним цілям [12].

Особливо аналізуючи можливість порушення у справі *Leyla Şahin v. Turkey* ст. 2 Протоколу № 1, ЄСПЛ нагадав, що хоча норма цієї статті, головним чином, гарантує доступ до початкової та середньої освіти, «складно було б уявити, що вона не поширювалася б на вищі навчальні заклади». При цьому ЄСПЛ констатував, що «у демократичному суспільстві право на освіту, необхідну для просування прав людини, грає настільки основоположну роль, що вузьке тлумачення першої фрази ст. 2 не відповідало б цілям і завданням даного положення». Таким чином, ЄСПЛ відзначив у цьому рішенні, що фраза ст. 2 Протоколу № 1 про те, що нікому не може бути заборонено в доступі до освіти, поширюється на будь-які вищі навчальні заклади під юрисдикцією ЄСПЛ, «оскільки право доступу в подібні уста-

нови було невід'ємною частиною права, закріпленого даним положенням» [12]. Така позиція ЄСПЛ раніше висловлювалася в його рішенні від 7 лютого 2006 р. у справі *Mürsel Eren v. Turkey* за заявою № 60856/00. У наступному відповідні тези ЄСПЛ були ним розвинуті у рішенні *Tarantino and others v. Italy* від 2 квітня 2013 р. [15].

Таким чином можна прийти до таких висновків. Право на вищу освіту визнається сучасним міжнародним правом як невід'ємна складова права на освіту, закріпленого в універсальних та регіональних угодах з прав людини. Формалізація змісту вищої освіти як предмету такого права здійснюється у спеціалізованих універсальних та регіональних договірних актах з питань освітньої співпраці. Вагоме значення має відображення права на вищу освіту у практиці Європейського суду з прав людини. Подальший розвиток відповідних міжнародних механізмів реалізації права на вищу освіту потребує на додаткові наукові дослідження.

Список використаної літератури:

1. Beiter K. D. *The Protection of the Right to Education by International Law: Including a Systematic Analysis of Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 2006. 719 p.
2. Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Signed at London, on 16 November 1945 *UNESCO*. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125590> (Last accessed: 17.01.2019).
3. Convention against Discrimination in Education adopted on 14 December 1960 in Paris. *UNESCO*. URL : http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12949&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Last accessed: 17.01.2019).
4. Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, Lisbon, 11 April 1997 *UNESCO*. URL : http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13522&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Last accessed: 17.01.2019).
5. Convention on the Rights of the Child : adopted and opened for signature, ratification and accession by General

- Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989. UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> (Last accessed: 17.01.2019).
6. Foreign Students v. the United Kingdom (application 7671/76 and 14 others) : decision of European Commission of Human Rights, 19 May 1977. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-567123> (Last accessed: 17.01.2019).
 7. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education, Paris, 25 November 2019 *UNESCO*. URL : http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49557& URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Last accessed: 17.01.2019).
 8. Halina Glazewska v. Sweden (application no. 11655/85) : decision of European Commission of Human Rights, 10 October 1985. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76793>
 9. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. Selected Decisions of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination. Vol. I. Thirty-sixth to seventy-fifth sessions (August 1988 – August 2011) Geneva, 2012. UN. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/CERDSelectedDecisionsVolume1.pdf> (Last accessed: 17.01.2019).
 10. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : adopted by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx> (Last accessed: 13.02.2019).
 11. Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark (applications nos. 5095/71; 5920/72; 5926/72) : judgment of European Court of Human Rights, 7 December 1976. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57509> (Last accessed: 13.02.2019).
 12. Leyla Şahin v. Turkey (application no. 44774/98) : judgment of European Court of Human Rights, 10 November 2005. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70956> (Last accessed: 13.02.2019).
 13. Pranevičienė B., Pūraitė A. Right to Education in International Legal Documents / Birutė Pranevičienė, Aurelija Pūraitė. *Jurisprudencija/Jurisprudence*. 2010. 3 (121) P. 133–156.
 14. Relating to Certain Aspects of the Laws on the Use of Languages in Education in Belgium v. Belgium (applications nos 1474/62; 1677/62; 1691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64) : judgment of European Court of Human Rights, 23 July 1968. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57525> (Last accessed: 13.02.2019).
 15. Tarantino and others v. Italy (applications nos. 25851/09, 29284/09 and 64090/09) : judgment of European Court of Human Rights (Second Section), 2 April 2013. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118477> (Last accessed: 13.02.2019).
 16. The Right to Education (Article 13 of the Covenant). General Comment No. 13. Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights E/C.12/1999/10 : Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 21st Session, 15 November – 3 December 1999 UN. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G99/462/16/PDF/G9946216.pdf> (Last accessed: 13.02.2019).
 17. Universal Declaration of Human Rights, proclaimed by the United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948 UN. URL: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (Last accessed: 13.02.2019).
 18. X. v. the United Kingdom (application no. 5962/72) : decision of European Commission of Human Rights, 13 March 1975. *ECHR HUDOC*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-765424> (Last accessed: 13.02.2019).
 19. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. *Урядовий кур'єр*. 2010. 17 листопада. № 215. С. 5–12.
 20. Мацькевич М. М. Право на освіту як конституційне культурне право: практика Європейського суду з прав людини. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 30–36.
 21. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (Last accessed: 13.02.2019).

Hromovenko K.V. Modern International Standards of Realization the Right to Higher Education.

The article covers the current development of international regulation for the right to the higher education, both within the framework of the formation of modern international human rights law and in the format of development of mechanisms of interstate cooperation and activities of international organizations. Article highlights the conditions and procedures for the realization of the right to higher education, that are implemented within the framework of regional and universal legal mechanisms and are reflected in the relevant international standards.

Author researched the relevant issues of the Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1945, of the Universal Declaration of Human Rights, 1948, of the Convention against Discrimination in Education, 1960, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966, of the Convention on the Rights of the Child, 1989, of the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, 1997, of the Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education, 2019. Special role of the General Comment No. 13 of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights'. The Right to Education (Article 13 of the Covenant). Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights' is highlighted.

Also the article reflects the relevant practice of the European Commission of Human Rights, such as *X. v. the United Kingdom*, 1975, *Foreign Students v. the United Kingdom*, 1977, *Halina Glazewska v. Sweden*, 1985. Author compared such decisions with relevant practice of the European Court of Human Rights in cases *Relating to Certain Aspects of the Laws on the Use of Languages in Education in Belgium v. Belgium*, 1968, *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*, 1976, *Leyla Şahin v. Turkey*, 2005, *Tarantino and others v. Italy*, 2013. The international legal mechanisms for higher education and technical and vocational secondary education are compared, the issues of the equally access of higher education to all on the basis of merit are highlighted in the article.

Key words: academic freedoms, educational cooperation, higher education, right to higher education, counternaction the discrimination.